

ПРОБЛЕМИ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА ПРИСТОСУВАННЯ ІСНУЮЧИХ СПОРУД СІЛЬСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ

В. Гризлюк, в.о. доцента

Л. Гризлюк, магістр архітектури

Львівський державний аграрний університет

Ключові слова: реконструкція, поселення, принципи формування, планування, просторові зв'язки.

Key words: reconstruction, settlement, forming principles, planning, spatial communications (connections).

The problems of architecturally build recreation of production buildings of rural settlements are considered.

Вступ. У господарському житті України велику роль відігравало ремесло, у тому числі хатне, яким селяни і козаки займалися у вільний час, виготовляючи насамперед вироби побутового призначення. Відбувався подальший розвиток міського і сільського ремесла, що в умовах товарно-грошових відносин з роботи на замовлення переросло у дрібне товарне виробництво. На його основі формувалось і утверджувалося мануфактурне виробництво. Важливим показником розвитку ремесла в містах була кількість ремісників, їх професій. Внаслідок технічного прогресу міське ремесло вдосконалювалося, з'явилися нові галузі виробництва.

Набули поширення сільські ремесла та промисли, які дедалі більше відокремлювалися від землеробства та інших галузей сільськогосподарського виробництва. У селах зростає кількість ремісників різного фаху, для яких ремесло стало основним заняттям, а не додатком до сільського господарства.

Початкові форми фабричного виробництва — це переважно дрібні підприємства, в яких поділ у процесі виробництва відігравав уже значну роль, панувала ручна ремісницька техніка, а в деяких галузях почалася механізація виробничих процесів. Такі мануфактури були попередниками розвинених мануфактур, перехідною формою від дрібного товарного виробництва до мануфактурного, їх поява в найважливіших галузях промисловості свідчила про початок мануфактурного періоду. Виникнення фабричних господарств відбувалося двома шляхами: дрібні підприємства перетворювалися на великі самостійні виробництва, майстерні підпорядковувалися торговому капіталу, який активно проникав у виробництво.

Спрямованість реставраційного процесу обумовлюється вимогами збереження історично вірогідного архітектурного образу традиційних споруд. Але початковий вигляд як водяних млинів, так і вітряків нині значною мірою спотворений всілякими нашаруваннями і втратами. Такі нетривкі матеріали, як дерево, солома, широко використовувані в будівництві млинів, швидко руйнувалися внаслідок ушкодження їх комахами та грибами. Отже, виникала потреба час від часу ремонтувати, замінювати елементи, які не забезпечували міцність споруди. Часто оновлювали солом'яні й гонтові покрівлі, лагодили й замінювали крила вітряків і приводи водяних млинів, доводилося замінювати й підвалини, інколи навіть зміцнювати або міняти головний стовп вітряка. Траплялося, що вітряки, які ще діяли, розбирали й переміщували на значну відстань, в інше село.

Обговорення проблеми. Найвідоміші дослідження виробничих споруд Львівщини здійснювали мистецтвознавці та шанувальники культурної спадщини. Серед таких польські мистецтвознавці Aftanazy R., Steski T., а також Шолоховська Е., Вуйцик В. та ін.

Їхні публікації про пам'ятки Львівщини переважно містять у собі історичні дані про події з тією чи іншою пам'яткою, описи натурних досліджень, планувальну структуру.

За всієї важливості досліджень споруд необхідно зазначити, що у більшості з них переважає опис, а не аналіз. Переписуються і перекладаються архівні дані, які у свою чергу трактуються у розумінні автора. Такі джерела складають лише загальну характеристику пам'ятки.

Дослідження виробничих споруд передбачає використання загальнонаукових методів, а саме:

- історичні методи (архів, бібліографічні пошуки, пошуки іконографічного матеріалу);
- методи натурних обстежень (фотофіксація, архітектурні обміри);
- вивчення зарубіжного і вітчизняного досвіду.

Першочерговим завданням реставраційного процесу слід вважати забезпечення схоронності автентичної матеріальної структури історичної споруди, зміцнення її через сучасні інженерно-технічні заходи, як, наприклад, хімічна консервація деревини, застосування всіляких конструкційних доповнень, що обмежують зволоження споруди тощо.

Підсумовуючи огляд становлення і розвитку виробничих споруд Галичини і, зокрема Жовківщини, слід зазначити, що природно-кліматичні та територіально-історичні особливості (клімат, рельєф, етнографія, антропология та світогляд) справили суттєвий вплив на становлення і розвиток архітектури виробничих споруд. Давні виробничі споруди використовуються не за призначенням або ніяк не використовуються. І це викликає особливе занепокоєння. Сьогодні важливо зберегти їх і відкрити для широкого загалу.

У виробленні певного об'ємно-просторового вирішення виробничих споруд визначальним чинником є функціональне призначення.

Вивчаючи досвід реконструкції та пристосування виробничих споруд, можна виділити такі напрями застосування:

- готельно-мотельний;
- заклади громадського харчування;
- використання існуючого функціонального призначення; музеї тощо.

Усі ці напрями мають важливий вплив на формування об'ємно-планувальної структури населеного пункту й створення неповторного архітектурного образу.

Дослідження стану виробничих споруд Жовківського району показало, що всі вони потребують реставрації. Враховуючи унікальну цінність цих споруд та їх швидке старіння й руйнування без належного догляду, необхідно більше уваги приділяти їх збереженню, реставрації та реконструкції. Це повинно забезпечуватись на державному рівні із залученням відповідних фахівців, учених і майстрів.

Шансом для збереження найвизначніших пам'яток архітектури і культури є залучення їх до регіональних програм розвитку інфраструктури, туризму, рекреаційних зон, культурно-побутового обслуговування населення, прикордонної зони.

Висновки. Завдання сучасників – передати наступним поколінням якнайбільше з іще збереженої культурної спадщини.

Під час архітектурно-просторової реконструкції виробничих споруд сільських поселень передусім необхідно:

- застосовувати прийоми найрізноманітнішої трансформації приміщень для їх багатоцільового використання;
- широко практикувати розміщення різних установ в одній будівлі;
- використовувати різноманітні композиційні прийоми об'ємно-планувальних рішень за рахунок зміни структури існуючих приміщень;
- у вирішенні планів будівель і споруд відходити від традиційних форм до більш мальовничих;

- приділяти більше уваги оздобленню інтер'єрів приміщень і фасадів будівель місцевими матеріалами.

Бібліографічний список

1. Aftanazi R. *Materialy do dziejo'w t.* – Warszawa, 1991.
2. Бевзь О.А. Львівський літопис і Острозький літописець: Джерело зн.: дослідження. – 2-ге вид. – К.: Наук. думка, 1971. – 200 с.
3. Логвин Г.Н. По Україні. Старовинні мистецькі пам'ятки. – К.: Мистецтво, 1968. – 183 с.